

MB

212.933

Dr. Jósa Iván

Bottyán János és Kecskemét

Kecskemét
2007

11573/07

Hibajegyzék

7. oldal: 2. bekezdés – Kucklander = Kucklander
9. oldal: 2. bekezdés – sorba ≠ sorban
11. oldal: 1. bekezdés – élj el = élj el = éjszaka
15. oldal: 3. bekezdés – ugyncsak = ugyancsak
17. oldal: 3. bekezdés – geberálisnak = generálisnak
19. oldal: 3. bekezdés – ezredes kapitány ≠ ezreskapitány
31. oldal: 3. bekezdés – fogadott = fogadtatott
33. oldal: 2. bekezdés – telejesen = teljesen
35. oldal: 2. bekezdés – hiid = híd
37. oldal: 1. bekezdés – ezreskapitányt = ezreskapitányt
43. oldal: 1. bekezdés – Plagasra = magasra

Bottyán János és Kecskemét

Írta és összeállította:
Dr. Jósa Iván

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kecskemét, 2007

HB 212. 933

2007

Írta és összeállította:

Dr. Jósa Iván

Lektor:

Dr. Ehrenberger Róbert

ISBN: 978-963-06-2156-4

Országos Széchenyi Könyvtár

Kiadó: Dr. Jósa Iván

Nyomdai kivitelezés: MicroHozam Bt.

A borítón Bottyán János legismertebb képe
(R. Várkonyi Ágnes: Így élt Vak Bottyán, Budapest, 1975)

A könyv egészének vagy részleteinek bármilyen adatrögzítőn történő felhasználása csak a forrásanyag megjelölésével lehetséges.

Előszó helyett

„... annak, ki jól
Kívánja vinni a sereg vezérletét,
Nem követ útján kell az ellent látnia.”

(Euripidész, i.e. 480-406)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem
(1676-1735)

(Lobogó, 1976.III. 25. sz.)

Végvári katonáskodás

Bottyán János (1643?-1709) II. Rákóczi Ferenc híres vezénylő tábornoka tiszteletére, az 1703-1711-es kuruc szabadságharc 300. évfordulóján, Kecskeméten a Lestár Péter Kereskedelmi Szakközépiskola (Homokbánya) parkjában ünnepélyes keretek között kopjafát állítottak. Ehhez kapcsolódva –a teljességet kizárva– a legtehetségesebb kuruc generális kecskeméti kapcsolatait kíséreljük meg számbavenni a történelmi adatok tükrében.

Bottyán János gyermekkoráról nagyon keveset tudunk, hiszen nagyon kevés megnyugtatóan biztos adat áll még ma is a rendelkezésre. Az Esztergomban született kisnemes gyermek még itt tanult meg írni és olvasni a helybeli református iskolában. Később sem sokat tartózkodott a városban. Az egyemeletes, manzardtetős, barokk korból való lábasház (*ma a Városi Polgármesteri Hivatal épülete*) 1773-ban kapta a mai formáját. A lakóházban tulajdonképpen jóformán csak Bottyán János felesége élt. Lakatos Juditot itt tartotta fogságban Kucklander császári ezredes, Esztergom városparancsnoka, de itt is halt meg.

A jóeszű fiút apja a híres Sellyei (Vágsellye) Jezsuita Kollégiumba adta tanulni tovább, de a jezsuiták intézetének a falai szűknek bizonyultak az ifjú Bottyánnak, annak ellenére, hogy 1657-ig (kb. 16 éves koráig)) aránylag kötetlenebb körülmények között szolgadiákként tanulhatott, s mellette a kollégium egyik segédportási feladatát is elláthatta. Az apja ekkor kitagadta az örökségből. Talán mértéket nem tartó ivászat, kicsapongó nőügy, vallási probléma, rossz baráti társaságba való keveredés, esetleg a fia kalandra vágyó természete lehetett az oka..

Bottyán János (ragadványnevén Vak Bottyán), a legendáshírű kuruc tábornok kecskeméti kapcsolatai még nem kerültek feldolgozásra, holott a történelmi tények, az egyes családi levéltárakban, de különösen az Archivum Rakoczianumban (*II. Rákóczi Ferenc levéltára, I-XII. 1872-1879*) található dokumentumok igazolják, hogy a katonai pályája során szoros kapcsolatban állt a hírhős várossal, s ezért érdemes kiemelten számontartani nevét Kecskemét híres-neves emberei között.

Bottyán generális lóháton.
(Ismeretlen szerző és adattár.)

Az 1968-ban megjelent Kecskemét jelesei c. kiadvány (*Dr. Váry István - Heltai Nándor*) még meg sem említi nevét a város jelesei között, pedig Ady Endrére hivatkozva írja: „Nagy dolgok csak akkor születtek, ha bátrak voltak, akik mertek.” Ez a summázott, de mélységesen helytálló idézet, azóta már a lomtárba került sok felsorolt kecskeméti névre egyáltalán nem illett és ma sem illik. Bottyán János azonban bátor is volt, és mert is cselekedni nemcsak Kecskemét, hanem az egész magyar nép érdekében, s a neve feledhetetlen a magyar nép emlékezetében.

A Kecskeméti Életrajzi Lexikon (*Péterné Fehér Mária, Székelyné Körösi Ilona, Szabó Tamás*) csak néhány sorba utal csak a végvári katonáskodására és a császári seregben betöltött hároméves hadi-kormányzóságára, ám a kuruc időkről nem szól. Ilyenképpen a város helytörténete szempontjából hiányt szeretnénk pótolni e kiadvánnyal, mert erősen összefügg a magyar történelem egy jelentős szakaszával. A kuruc vezénylő tábornok alakja, a haza szolgálatában kifejtett tevékenysége, ma is lelkesítő példaként áll az utókor előtt.

A vezénylő tábornok kapcsolata Kecskeméttel a II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharc előtt keletkezett akkor, amikor Bottyán János még a törökök, illetve a rácok (*szerbek*) ellen vívta kemény és véres ütközeteit, nem kímélve a saját életét sem. Az első adatok 1685-re nyúlnak vissza. Ugyanis ekkor „mint „esztergomi főhadnagy álla jót 1685-ben a gróf Csáky László tatai várkapitány által igazságtalanul erőszakoskodással letartóztatott (*kecskeméti*) kereskedőkért 1200 frt. erejéig. Akkoriban tekintélyes összeg. Íme már ekkor védnöke vala a nyomorgatott népnek. Ezen szegény kereskedő emberek Tatából hozzátartak le Esztergomba mint a megnyomorítottak ismert gyámolyához, s könyörögtek neki: segítene rajtuk. Bottyán nem restellé a fáradságot, fölment ügyökben Tatába, és saját pénzbeli kezessége mellett kiegyenlítő dolgukat Csákyval, pusztán jólelküsből.” (*Thaly Kálmán: Bottyán János II. Rákóczi Ferenc fejedelem vezénylő tábornoka, Pesten, 1865. 27.*)

Emberséges tettei szinte katonai tehetségével és merészségével fonódtak össze pályája elejétől kezdve. Íme egy példa a sok közül.

1686-ban történt, hogy „ez az igen kemény magyar vezér a szökevények beszámolójából megtudta, hogy Abdi basa parancsára egy csapat előkelő nőt igen értékes málhával hajókon biztonságosabb helyre szándékozik küldeni.

Kuruc vitézek dicsérete

"A vitéz kurucnak
Van szabott dolmánya,
Sarkantyús csizmája,
Futó paripája

Az gyalog kurucnak
Van frissen járása,
Mint Pelagus lónak,
Van sebes futása.

Vitéz karja, lábaiban
Karmazsin csizmája,
Gyönggyel fűzött, az bocskora
Ezüstös kapcája.

Hátán cifra farkasbőre,
Kurta kis dolmánya,
Nyakában függ gyönggyel fűzött
Csontos kalabéra.

Fényességgel mind berakva
Aranyas szablyája,
Nyusztal béllett az süvege,
Csillagos forgója."

A kuruc lovas és gyalogos vitézek dicsérete a Csinom Palkó kuruc-táncdalból. (Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból, II. 1952. 1064.1.)

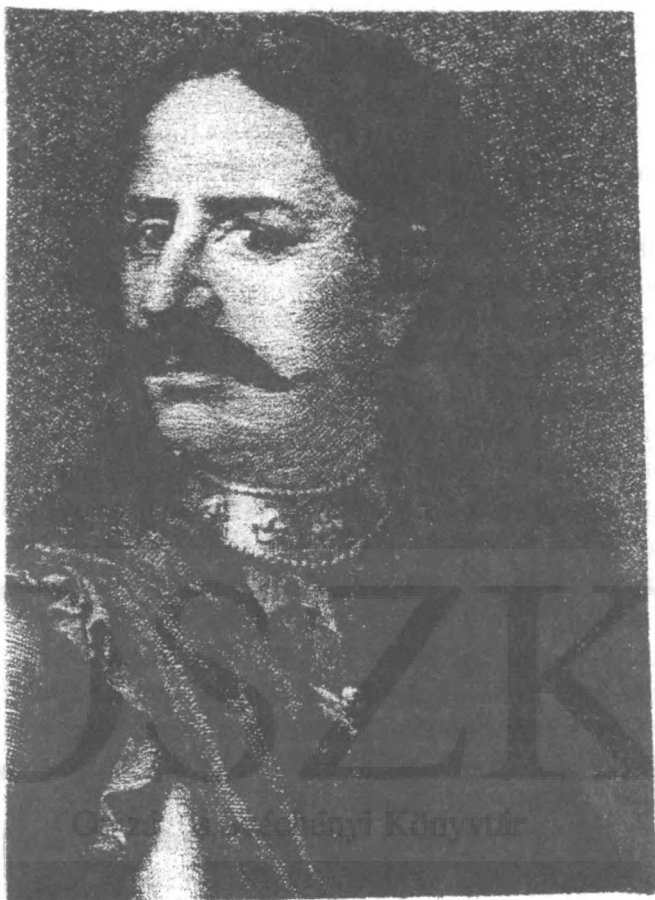

Bottyán összeszed néhány rendelkezésre álló hajót, megfelelő számú gyalogost rakat rájuk, s a június 23-ra virradó éj el sötétjét kihasználva elhajózik Buda mellett, és nem egészen három mérföldre az adonyi szigeteknél jó helyen lesbe áll. Alig fujják ki magukat a hajósok, mikor tizennégy csajkának nevezett folyami hadihajó, melyek az asszonycsapatot szállítják, ott terem. Bottyán (*Bottyán*) ráront az örökre, az asszonyok s gyermekek

jajveszékeltése közepette lekaszabolja őket, az asszonyokat elfogja, elveszi a magukkal hozott kincseket, végül a zsákmánnyal s a foglyul ejtett nőkkel, sértetlenül hajókon visszatér a táborba - a budaiak igen nagy szomorúságára, a magyaroknak viszont annál nagyobb nyereségére. Úgy hírlik, kétszázezer arany volt a zsákmány, melyet úgy osztott el Bottyán (*Bottyán*), hogy kétharmad részt a magyarok kaptak, egyharmad meg a német dragonyosoknak jutott, bár később siettek oda"

Rá 10 évre, 1696-ban, Bottyán János már úgy találkozott a kecskemétiakkal mint Cegléd, Nagykőrös, Szeged és Kecskemét katonai kormányzója, a "rácok ostora". Jóformán az egész Duna-Tisza köze a parancsnoksága alá tartozott, s mint 1692-től kinevezett huszárezredes és ezredtulajdonos védelmezte csapataival az amúgy is a rácok által rendkívül erősen sanyargatott kecskeméti és környékbeli lakosságot. Egyébként minden törökellenes hadjáratban részt vett az 1699-ben megkötött karlócai békekötés idejéig. Ezen harcok egyikében vesztette el ez egyik szemét (ettől kezdve ragadványneve: Vak Bottyán). A továbbiakban azonban Bottyán János már kuruc generálisként kerül kapcsolatba a várossal.

Bercsényi Miklós főtábornok
(1665-1725)

(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

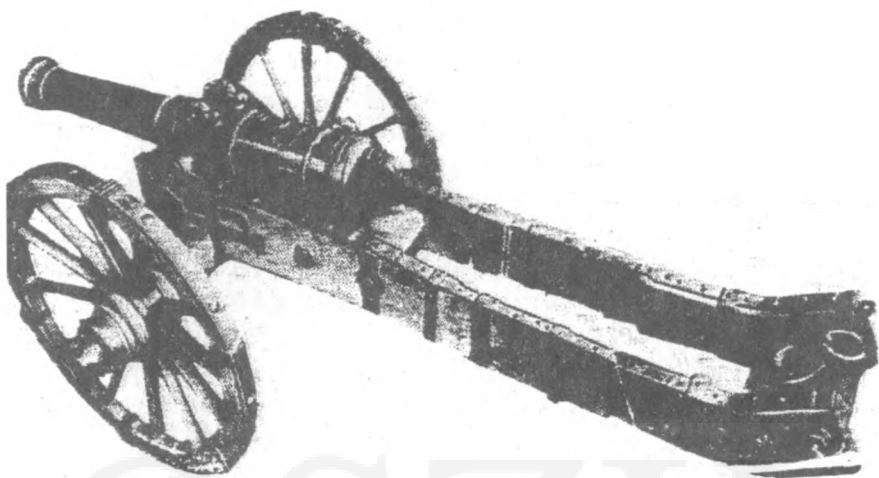

Rákóczi szolgálatára készen

Bottyán János császári ezredes 1704. október 10-én felajánlotta kardját, illetve szolgálatát II. Rákóczi Ferencnek, és a kuruc háború leghősiesebb és legeredményesebb tábornoka lett. Bottyán János volt a kurucok első olyan generálisa, akit a fejedelem nem a származása, hanem tehetsége és bátor vitézi híre és tettei miatt nevezett ki tábornokká, s így lett egyaránt a lovas és gyalogos csapatokat vezénylő főparancsnok. Nevét megismerték az egész országban. Pest, Gomba, Nagykőrös, Cegléd, Kecskemét, Párkány, Kémend, Csenkevár, Duna-Vág torkolata, Rákos, Szeged stb. népe szemtanúja volt a 6000 lovasból álló seregének. Köpeczi és Várkonyi szerint is szüntelenül háborgatta és üldözte a német, a rác, a labanc hadakat. Bottyán haditetteiről ekkor már az ország legtávolabbi vidékén is szájról-szájra járt a hír, s ezáltal tekintélye és népszerűsége egyre nőtt. Szívén viselte a nép sorsát, s ezért szerette a nép. Bízta szavaira, szinte bálványozott személye megjelenésére egész vidékek ragadtak fegyvert (*pl. Sármellék, Nyugat-Dunántúl stb.*) és követték a legvéresebb csatába is (*pl. 1707 ugyancsak a Dunántúl*).

A szeretett Jóttevő Jánoshoz való ragaszkodásukat a korabeli tények igazolják, de az iránta való tiszteletről és szeretetről a róla elnevezett, illetve a nevét ma is viselő Bottyán kastélya (*Esztergom, városháza*), Bottyán ér, Bottyán tava, Bottyán dülője, Bottyán parlagja (*Esztergom város határa*), Bottyán sánc (*Nyergesújfalu határa*), Bottyán vára romjai (*Kömlőd határa, Tolna m.*), Vak Bottyán utca (*Gyöngyös, Kecskemét*), Bottyán szobrok (*Budapest, Gyöngyös*), számos településen Bottyán tér stb. tanúskodnak. Mindez nem véletlen. Hiszen Bottyán János a II. Rákóczi Ferenc fejedelem „Cum Deo pro Patria et Libertate” zászlaja alatt lett a magyar nép kiemelkedő generálisa.

Sőt! „Bottyán apánk”-nak, „Kedves apám uram”-nak, katonai magatartásáért pedig „Rajta generális”-nak szólították, pedig a csapatait mindenütt és mindenkor kemény fegyelem alatt tartotta, amire szükség volt a kuruc seregekben is. Ez a tábornoki magatartás különösen jelentős volt Kecskemét város szempontjából, mivel a török időkben, de a kuruc korban és a császári-labanc jelenlétekor is, szomorú tapasztalatot szereztek a város polgárai a benne vagy a körülötte állomásozó, illetve táborozó katonaság

14 cm-es kuruc mozsárágyú

(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

Országos Széchényi Könyvtár

kíméletlen garázdálkodásakor, s ezért mindenféle katonát: törököt, császárit és kurucot egyaránt ellenségnek, de legalább is súlyos tehernek tekintettek.

Kecskemétnek a kuruc szabadságharc melletti kiállását 1703. október 9-i levelében maga II. Rákóczi Ferenc dícsérőleg elismerte. Az ecsedi (*Szatzmár m.*) táborból küldött levele többek között megemlíti: „...már azon föld, város is az idegeny német nemzet igája s az portió terek alul való felszabadulását elérte...s 600 köpönyeget kért tőle gyalog hadai számára.” Ez azonban nem kis terhet jelentett a kecskemétiak számára, de az még jobban fokozódott, „midőn 1704 tavaszán a fejedelem Kecskemétet arra kötelezte, hogy mezei hadába

600 lovast állítson ki, mely kötelesség alól azonban a rácok által fenyegetett várost egy évre felmentette s fegyvereseinek magok oltalmazására itthon maradását megengedte azon feltétel alatt, hogy reguláris hadai közt ugyancsak 600 lovas egy évi kitarására 15.000 forintot fizessen és dragonyosok alá alkalmas 30 lovat adjon.” Erre viszont nagy szükség volt, hiszen a császári nyomás és erő egyre jobban fenyegette a várost.

A császári hadak Pestet elhagyva –Szeged célponttal– Cegléd, Szolnok, Nagykőrös és Kecskemét felé vették az irányt. Őket a paksi csatában szerzett sebeiből alig gyógyult Bottyán János serege szüntelenül szorított, illetve üldözött. Badinszky László szerint: „Így kísérték a kuruc lovasok Herbeville csapatait egész Szegedig, hol eddigi feladatukat Károlyi csapatai vették át.” Bottyán visszatért Kecskemétre, ahol a csatában kapott sebeit gyógyíttatta, de még betegen is irányította a csapatait. Ő maga írja 1704. október 13-án Károlyi Sándornak: „Én itten Kecskeméten orvosoltatom magamat. Az alattam való regimenteket (*ezredeket*) orderem (szabályom) szerint mind eloszlattam, kit Tiszán által, kit máshová elküldöttem, csak az magaméval maradtam. (Thaly Kálmán: Bottyán János vezénylő tábornok levelezései 1685-1716, 255.) Pár nappal később a mezőtúri táborba írja ugyancsak Károlyinak: „Én pedig beteges állapottal lévén a lövések miatt, száz lóval –kiknek is az lovak sebessek lévén– 13. presentis (*körülmények*) között jöttem be Kecskemétre.

A fejedelem Ceglédnek, Nagykőrösnek és Kecskemétnek megparancsolta, hogy ne várják be a császári csapatokat, hanem –a felperzselt föld taktikáját alkalmazva– mindenestül vonuljanak el a saját településükről valamennyi

Kurucz lovas tisztek

(Czigány János: Bottyán János c. mű, 1991. címlap.)

Országos Széchényi Könyvtár

élelmükkel és jószágaikkal északra a Mátra hegyei közé. A kecskemétiak erre úgy nyilatkoztak, hogy valamennyien készek ellenállni a császáriaknak, mintsem elhagyni a városukat. Nem volt megfelelő lehetőségük az ígért ellenállásra. A várost elfoglaló császáriakat viszont kénytelenek voltak élelemmel ellátni, s mellette még 20.000 forint sarcot is kellett fizetniük. Előtte azonban néhány kurucot még le is kaszaboltak, mert azok fel akarták gyűjtani a várost mielőtt a császáriak elfoglalták volna.

Magyarország hadtörténete (1984) így summáza mindezt: „Addig csak Bottyán és Károlyi portyázói nyugtalanították a Duna-Tisza közén Cegléden, Kőrösön (*Nagykőrösön*), Kecskeméten át Csongrádra vonuló császáriakat elpusztítva útjukban az élelmet, lerombolva a malmokat, és erőszakkal elköltöztetve a lakosságot. Rákóczi még Kecskemét felgyújtását is megparancsolta, a város lakossága azonban leölte a gyűjtogatni kezdő kurucokat, és megmentette házait.”

Rákóczi nem vette jó néven, hogy a város lakói nem tettek eleget a parancsának. Ezért meghagyta gróf Károlyi Sándor (1668-1743) kuruc geberálisnak: „Ha a német Kecskemétet elhagyja, tétesse Kglmed porrá azon várost, úgy Kőröst is.” 1704. augusztus 3-án Rákóczi mégis úgy döntött, hogy a kecskemétiak bár vétkesek abban, hogy nem menekültek el, hanem még élelmet is adtak a császári katonaságnak, de nem mindnyájan. Éppen ezért szerinte nem minden kecskeméti érdemel büntetést. Azt rendeli el, hogy húzzanak karóba 2-3 embert (Cegléden és Nagykőrösön is), ami elegendő példát szolgáltat arra, hogy a fejedelmi parancsot nem lehet kijátszani.

A fejedelem, közben azt is megtudta, hogy Károlyi generális (egyik földesura volt a városnak) eltekintett a város elpusztításától, de bizonyára ebben közrejátszott az is, hogy időközben megérkeztek a városba Bottyán János hadai. Rákóczi Ferenc 1705. október 11-én Egerben a következő parancsot adta ki: „Minthogy Kecskemét várossa lakossi sok rendbéli parancsolatainkkal nem gondolván, sőt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódoltanak s azzal a Hazánk szabadsága dolgainak folyásában nem kevés akadályt tettenek; minekelőtte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék, addig is assignáltatnak (*köteleztetnek*) Tekintetes Nemzetes Bottyán János Grális főstrázsamesterünk Regimentyének egészen való

Béri Balogh Ádám ezereskapitány
(1665-1711)

(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

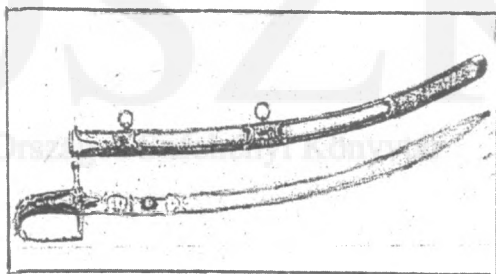
megruháztatására; melyre nézve parancsoltatik nekik, az említett Regimentet, megírt Generális fő strázsamesterünk specificatiója (meghatározása) szerint, minden késedelem nélkül ruházzák meg: különben ez ellen is, ha cselekszenek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetlen tapasztalni.” Ez a büntetés is tetemes összeget: 4.367 tallért, 1 garast és 24 dénárt tett ki, ami nagy terhet jelentett ugyancsak a város számára.

Közben –Érsekújvár elfoglalása után– Rákóczi fejedelem Bottyán Jánost a Duna-Tisza köze vezénylő tábornokává nevezte ki. Bottyán híven teljesítette a reá bízott feladatot, mert a rácokat egészen Titelig viasszaszorította. Majd pedig a Duna-Tisza közének megtisztítása után a Solt és Dunaföldvár közötti folyami átkelés biztosítását vezette, ami nagy akadályt jelentett a Buda és Pétervárad közötti császári csapatok összeköttetése szempontjából.

Az 1705 tavasza már ismét a Duna-Tisza közén találja, de rövidesen Imsós és Kömlőd között –pontonosaival és folyami flottilájával– átkelt a Dunán, hogy megfelelő segítséget nyújtson Károlyi Sándor csapatainak az ellenséges Heister (*Heister Siegbert cs. tábornagy, 1646-1718*), a magyarországi császári hadak új parancsnoka serege ellen. Bottyán vezénylő tábornok segítői, illetve alárendeltjei voltak ekkor többek között: Béri Balogh Ádám (1665-1711) ezeres kapitány, Bezeredy Imre (1679-1708) brigadéros, Eszterházy Antal (1676-1722), a reguláris ezredek tábornoka, Eszterházy Dániel bénalábú altábornagy, Zana György ezeres főkapitány, Csáky Mihály (1676-1757) altábornagy, Újváry Mihály tábori káplár, Szűcs János ezredes kapitány, Verebélyi Péter karabélyos kapitány, Sem a Dunántúlon, sem pedig a Duna-Tisza közén nem szűnt meg a rácok támadása a védtelen alföldi magyar városok és falvak ellen. Gróf Bercsényi Miklós (1665–1725) tábornok nyomán Bottyán János –mint a magyar és rác csapatok egykori generálisa– ekkor még a kurucok által ellenőrzött Dunaföldvarról felhívást intézett a rácokhoz, hiszen már a korábbi időkből jól ismerte őket, azok is Bottyán generálist. Többek között így szól a felszólítás: „Ő Fejedelemsége utolszór nyújtott Kegyelmes Grátiáját minden móddal befogadni igyekezzenek, valakik ekkoráig Országunktól való hűségének elpártolásában bolyongottak. Kihezképest megírt Rác Nemzetnek adtam oly teljességes hatalmat: valakik jövendőben

766.
1903.
Áldozatos Polgája
Bottyán János
[Signature]

Bottyán János sajátkezű aláírása
(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

II. Rákóczi Ferenc testőreinek kardja
(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

szegény Hazánk hajdani dicsőségével és szabadságával élni akarnak, - elkezdett közigynek előbbmozdítása mellett fegyvert fogván, és érdemes tiszteket magok közül választván, mentül felesebben Kegyelmes fejedelem urunk hűségére, Rác hadainknak számát szaporítsák, mellyeknek, mint. más Országunk s szegény Nemzetünk szabadsága mellett fáradozó vitézinknek hórul hora való fizetések fogyatkozás nélkül meg fog járni, - az melly fizetés kezemnél is készen vagyon."

Mind a szöveg tartalma, mind pedig a stílusa arra utal, hogy Bottyán János a rácokat a kuruc érdekek mellé kívánta állítani. A továbbiakban így szól a felhívás: "Az kik pediglen helységekben gazdálkodások után élni akarnak: jószágokban, házokban, városokban, falukban bizvást visszaszállhassanak. és majorkodhassanak, -megengedetett, parancsolván serio (határozottan) minden rendbeli Méltóságos Fejedelem Urunk oda érkező hiveinek s vitézeinek: senki említett akármelly névvel nevezendő javaiban háborgatni, vagy inkább megkárosítani, súlyos, elkerülhetetlen büntetés alatt,' ne merészelje. Másképpen cselekedvén: élete fogy el érette." E néhány sor arra is jó bizonyíték, hogy a kuruc szabadságharc az ország valamennyi elnyomott lakosa érdekében folyt, és az illetékesek példásan meghálálni igyekeztek a nép érdekében kifejtett bátor helytállást.

Országos Széchényi Könyvtár

Kuruc-labanc összecsapás

(Magyarország hadtörténete, 1. Budapest, 1984)

A generálisnak szállást adó Kecskemét

1705 Bottyán János vezénylő tábornok katonai sikereinek az éve. Január 1-én éjszaka –6 lovasezreddel és szekerekre ültetett kurucaival– csikorgó hideg ellenére betört a császáriak által ellenőrzött Morvaországba. Bottyán ekkor Érsekújvár parancsnoka volt, s maga a város „a kuruc sereg északnyugat-magyarországi és dunántúli hadüveleti bázisa, az Ausztria és Morvaország ellen irányuló portyázások kiindulópontja.” (Magyaország hadtörténete, I. 1984. 353.). A morvaországi portyázásból Bottyán két hét múlva (12-én) hatalmas zsákmánnyal tért vissza Érsekújvárra. E sikeres hadjárat után, tavasszal és nyáron, már az Alföldön, a Duna-Tisza között találjuk csapataival. Itt folyamatosan vívta csatáit a rácok ellen. A rácok ugyanis nem szüntek meg pusztítani ekkor sem – Rákóczi és Bottyán felhívásának dacára sem– az ország déli városait és falvait. Rákóczi ellen szervezkedtek és felkeltek ellene annak dacára, hogy –amint azt már a fentebbekben érintettük– Rákóczi fejedelem védelmükről külön kiáltványt adott ki.

A fejedelem számára a Duna-Tisza közének kuruc ellenőrzése stratégiailag nagyon fontosnak számított a kuruc seregek utánpótlása szempontjából, de a lakosság is kész volt kívánságára a legvégsőbb áldozatokra. Különben a Dunántúlra csak úgy tudták a kuruc hadakat átvezetni, ha ellenőrzésük alatt tartották a tiszai és a dunai folyami hídfőket, illetve átkelőket. Ekkor természetesen legfontosabb volt a Dunán való sikeres átkelés megszervezése. Ezt –a hadistratégia sikeres kivitelezése szempontjából fontos feladatot– Rákóczi fejedelem Bottyán Jánosra bízta.

Bottyán generális, aki csak a fejedelemtől vagy annak személyes megbízottjától függő, önálló vezénylettel bíró tábornok volt, Kecskeméten, a Solt-Dunaföldvár felé vezető út mellett, több mellékút összefutásánál, az erdőkkel és tavakkal körülvett Homokbányán rendezte be főhadiszállását, ami több szempontból előnyös volt a kapott feladat teljesítéséhez. Maga Kecskemét közel azonos távolságra feküdt a tiszai (Nagyrév, Tiszakécske, Csongrád) és a dunai (Dunavecse, Dunaföldvár, Kömlőd) átkelőkhöz, de az útvíviszonyok, az átkeléshez szükséges faanyagok, szállítóeszközök,

Tyukodi nóta

Te vagy a legény Tyukodi pajtás
Nem olyan, mint más, mint Kucuk Balázs;
Teremjen hát országunkban jó bor áldomás
Nem egy fillér, sem egy tallér kell ide pajtás!

Bort a kupámba! Embert a gátra!
Tyukodi pajtás! Induljunk rája!
Verjük által a labancot a másvilágra,
Úgy ad Isten békességet szegény Hazánkra.

Szegény legénynek, olcsó a vére,
Két-három fillér egy napra bére.
Azt sem tudja elkölteni mégis végtére,
Két pogány közt egy hazáért omlik ki vére.

Pusztítani jött, nem segítségre,
Hogy elfoglalja országunk végre.
Álnoksággal nemzetünknek esküdt vesztére,
De az Isten ráfordítja még ő fejére.

Kuruc tábori dal 1672-ből, de 1703-1711 között is
egyik közkedvelt dal volt.

(Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból II. Budapest,
1952)

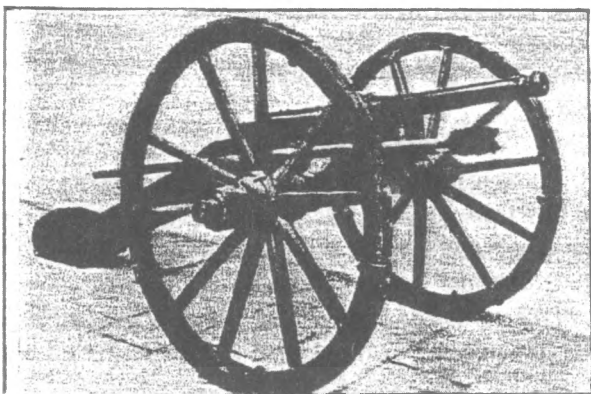

mesteremberek, létszám, igásállatok a szállításhoz stb. is megoldható volt.

Bottyán a csapataival innen csapott ki hol Cegléd, hol Alpár, hol pedig Szeged irányába annak ellenére, hogy jóformán még fel sem gyógyult az újonnan kapott sebeiből. Gróf Károlyi Sándorral a fontos tiszai átkelőktől távol, Szegednél állították meg folyamatos csatározások mellett a császári és rác csapatokat. Rákóczi fejedelem éppen ilyen ellenségüldözésből rendelte vissza Bottyánt a Solt-Dunaföldvár közötti folyami átkelés megszervezésére.

Gróf Bercsényi Miklós fővezér leveléből így értesültek erről a kecskeméti, de megszabva a tennivalóikat is: „Mivel pedig mostan a Mélt. Fejedelem Parancsolattya s tetczésébül T. N. Vitézlő Bottyán János Generális Uram ö Kglme az Haza szolgálattýára a Földvári Sánchoz expediáltatott, akarám Kglmeteknek is serio intimálnom, (*legbizalmasabban tudatni*), hogy noha azon Várossaitól járandó Ezer Vitézlő Rendei fen állanak ottan vigyázóul; mindazonáltal úgy azok, mind Kglmetek is valakik fegyvert foghatnak, az említett Generális Uram dispositiójától függvén, valamikor az hasznos és szükséges operációk követése kívánnya, hadait ö Kglme mellé az hová kívántatik rendellye s adgya s hasonlóképpen az otthon maradó Lakosok közül is kiki fegyvert – pro exigentia temporis (*saját maguk időbeni védelmére*)– fogván, amaz hadai absentijában (*távollétében*) magokat oltalmazni felette az alkalmatosság szerént ha öszve gyűjtené az ottan körül dispositioja (*rendelkezése* alá bizatott Hadakat hasznos operátóra (tiára egyben szedni akarja Generális Uram, tehát olykor mind fen álló Hadaival, mind pedig lakosaival in defensam sui fegyvert fogni s engedelemmel az rendelésektül függeni el ne mulassa. Melylyeket is Kglmeteknek így intimálván, reménlem maga hazafiúi készségét és hív indulattyát mindenekben megmutatni serényen igyekezik.”

Az 1705. február 2-án kelt levél, ami arról intézkedett, hogy minden fegyverfogható ember álljon a kuruc csapatok rendelkezésére, és kemény büntetést helyezett kilátásba azok számára, akik megtagadják a parancsot. A környező városok igyekeztek is eleget tenni a fejedelmi parancsnak. 1705. április 5-én írt levélben gróf Károlyi már arra kéri a három várost, hogy a dunapataji sánchoz élelmet, vágómarhát, az ökröknek szénát, a lovaknak pedig küldjék el a kijelölt mennyiséget. Kecskemétnek ekkor 50 mázsa húst kellett biztosítania. Ugyanekkor minden katonai intézkedés közepette Bottyán János megmaradt együtttérző lenni mind a katonáival,

Kuruc tarackágyú

(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

mind pedig a lakossággal szemben, s ezért a neve hírére már a szétoszlott katonaság is sietett ismét a zászlók alá gyülekezni, mert tudták, hogy Bottyán generális mint fiait szerette és gondozta a katonáit. E tekintetben a kecskemétiak sem voltak kivételek.

Mindez talán összefügg a generálisnak azzal az intézkedésével is, hogy visszajuttatta Kecskemétnek a korábban Szolnokra kért és hajtott vágómarhákat. Ugyanis „Szolnokhoz a militia számára 250 marhát hajtattott, azok közül a kecskeméti tanácsban lévő némely emberek főbírájával együtt Generális Bottyán János comissiója parancsnoksága mellett alkalmasint visszahajtották.” Mindezek azt mutatták, hogy már megkezdődtek a Dunán való átkelés előkészületei.

Gróf Károlyi hada június 30-án érkezett Kecskemét alá, mert Bottyán a csapataival eközben Esztergom és Veresvár (*Pilisvörösvár*) tájékán üzte a császári hadakat, de augusztus közepén már ismét a Solt-Dunaföldvár közötti átkelés szervezésével foglalkozott. Károlyi tábornagy ekkor –Bottyán szervezői munkáját segítő– Cegléd, Nagykőrös, Kecskemét, Izsák, Fülöpszállás, Kunszentmiklós és Solt előjáróságát járművek kiállítására szorgalmazza. Bottyán sebei még mindig nem gyógyultak be, de mégis, üggyel-bajjal lóra ülve, a harcok sűrűjébe vetette magát, példátlan bátorsággal forgatta a fokosát. Bottyán tábornok a „hadvezetésben bár a villámgyors mozdulatokat szerette, mégis körültekintő, legénységét hiába kockára nem vető volt, Rákóczi tigrisapánnak hívta, s ha néha konfuziót csinált övakságának is eltitulálta, –a főúr-tábornokok nem szerették, Bercsényi (*holott távoli rokona volt Bottyánnak,*) még hűségét is kétségbe vonta.”

Pedig Bottyán katonai tehetségét, bátorságát, de a hazához, a néphez és Rákóczi fejedelemhez való hűségét nem lehet megkérdőjelezni. A személyes bátorságot a tábornok a katonáitól is megkövetelte. Nem volt ebben senkire sem tekintettel. A katonáival való igazságos, gondoskodó bánásmód mellett a fegyelem betartásában és betartatásában sem. Ez utóbbiakért még a feljebbvalóit is megbírált. A három városhoz írt szeptember 20-i levele jól tükrözi ezirányú felfogását: „Kecskeméti, Kőrösi, Czeplédi Birák Uraiméknak adassék. Kecskeméti, Kőrösi és Czeplédi Birák ezen

Károlyi Sándor gróf generális
(1668-1743)

(R. Várkonyi Ágnes: Így élt Vak Bottyán, Budapest, 1975)

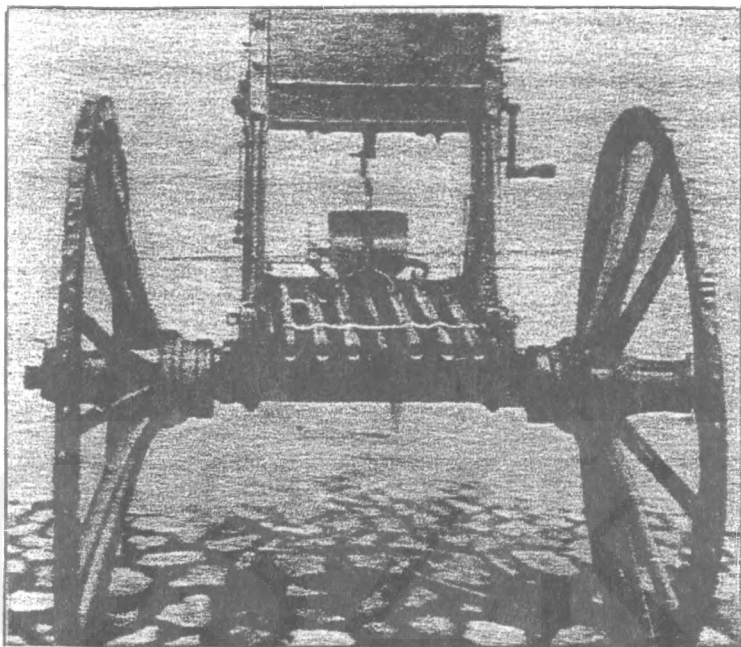

parancsolatomat vévén Kgltek, valamint életeknek s jószágának örül, úgy valamennyi katona ott a Városokon vagyon, külgye ki Kgltek, a kik pedig el jönni nem akarnak, kötözve hozza ki Kglmetek; kiváltképpen Illósvai Imre Kapitány Uram katonáit ott lappangani hallom, hanem a felebb meg írt büntetés alatt ki külgyék, vagy pedig kötözve kihozzák ide holnap estvére. Maradván Kkk Jóakarója Generális Bottyán János."

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ország Seregbontó a kuruc időkből

(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

Az igazságos, jóttevő generális

Kivételt intézkedései közepette senkinek sem tett. Egy Kecskeméten átvonulni szándékozó dömsödi polgárt még gróf Bercsényi igazoló papírai ellenére sem volt hajlandó továbbengedni: „Nem gondol véle, ha egy szekér passusa lészen is ő Felségétül, de el nem bocsátja; mivel – úgy mondván – én vagyok most a Tisza és a Duna közének Commendérozó–Generálisa, tülem hacsak passusok nem lészen, vámot és harmincadot énnekem le nem téznek: semmiképpen el nem bocsájtom.”

Haditettei mellett Bottyán híres volt jótéteményeiről is. Már császári tiszt korában alapítványokat tett az esztergomi templom restaurálására, a nyitrai piaristáknak diáknevelésre. Szigorú rendet tartó, igazságos katona, aki részegséget, lopást távoltart, a szegény népet pedig Rákóczi intenciói szerint erélyesen megvédi. Az ő szava nem volt hiú ígélet, mint Esterházyé, mikor pl. Vas vármegyének megírta: „az excessusokat havi fizetésből ki fogom vonni és az szegénységet contentáltatom; az elnyomókkal és malefaktorokkal, gonosz személyekkel, felépült akasztófákat megvirágosítatom és mindenben azon leszek, hogy az afflictus szegénységet consoláljam.” Egyébként „Rákóczi önzetlenségét példának véve, a rézpénz devalválódásával szemben önadóztatást ajánl. Mindezt úgy indokolja, hogy kiki, mind szegényje, gazdaga, hadi és nem hadi ember adja ki hite szerint pénzének tizedit, azzal lehet idegen nemzetnek fizetni”, mivel az rézpénz nem fogadott el.

A ma embere persze azt mondaná, hogy Bottyánnak könnyű volt jótékonykodnia, hiszen dúsgazdag ember lett már ekkor a hajdani portáslegényből. Mindez való, de a „roppant vagyonhoz a nélkül jutott, hogy a népet zsarolta volna, sőt mint sokszor láttuk, mások által zsaroltatni sem engedé. Mikor első nejét elvette: alig volt egyebe fegyvereinél, paripáinál; de neje gazdag vala; a jószáginak jövedelmeiből és a Bottyán fegyvere által –a török ellen akkoriban vitt nagyszerű győzelmek alkalmával– nyert zsákmányból, melyből hősünknek rendkívüli vitézségéért mindenkoron tetemes osztályrész juta, mindegyre szaporiták javaikat.” Családi és zálogba vett birtokai: Bátorkeszi, Gyiva, Béla (*Esztergom vm.*), Szentpéter

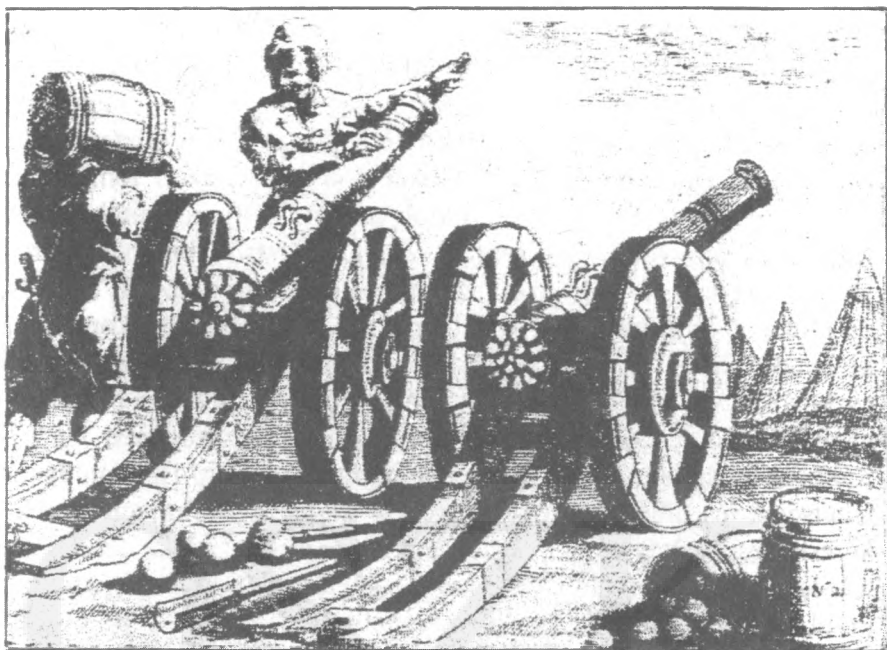
Esze Tamás ezereskapitány
(1666- 1708)
(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

(Komárom vm.), Bagonya, Vinár, Varsány, Újfalú, Alsószud (Hont vm.) nagyban gyarapították gazdagságát. A levéltárak kéziratai viszont azt is megőrizték, hogy a „Jószágain és készpénzén kívül nagy kincse feküdt méneseiben, gulyáiban, különösen pedig drága harczy-paripáiban s ezekre való sok aranyos, . drágaköves díszszerszámokban, nyergekben. Mert Bottyán mint született vitéz, egész életében kedvelője vala a hadi pompának; azért töméntelen sokszép drágakövektől, gyöngyöktől, aranytól villogó mindennemű ritka-mívű fegyvert, szkófiommal (*arany-ezüs/szál*) kivarrott portai virágos selyem-, avvagy párduczbőrös csótárokát, aranyos, ezüstös, darutollas lőöltözeteket vezetékiparipákra, tábori lakomákhoz kívántató öreg arany-ezüst-serlegeket, kupákat, tálakat, asztali eszközöket, olyan nagy hadi főemberhez illő fényes díszöltözeteket - szóval mindenféle vitézi és főúri szerszámokat szerze össze."

Rákóczi fejedelem külön is megbecsülte és értékelte Bottyán János tehetségét és hűségét bőkezűségével. Ugyanis "telejesen szabad kereskedést engedde neki, a vámok, harminczadok fizetésétől tökéletesen fölmentvén." Így aztán "a neki jutott zsákmányosztalékon kívül összevásároltatá a tábori, kótyavetyéken, az ellenségtől elnyert marhákat, s alárendelt megbizottjai által az országban is egybevásároltatott ökrökkel egyetemben, haza hajtatta uradalmaiba." Előfordult olyan eset, hogy egyszerre 300-500 hízott ökrét hajtották tőzsérei a németországi vásárokra.

Természetesen szépen megfizették a katonai tehetségét már császári ezredes korában, de igen "nagy jövedelme volt azon időkhez képest Bottyánnak, mint vezénylő tábornoknak is. Rendes fizetése vala mint tábornoknak havonként 480 forint, s 120 emberre, 120 lóra fizetés és tartás; mint reguláris lovas ezredesnek havonként 200 forint, s 50 személyre, 50 lóra fizetés és tartás. Tábornokaira, hadsegédjeire, hadi irodájára, tábori posta-, szállás-, szekérmestereire stb. mind külön-külön fizetés járt. Mint vezénylő tábornokot: illeté a nyert hadi zsákmány nagy része, s a kivetett sarczokból bizonyos illeték; joga volt az ellenség vagy bé nem hódoltak földén védleveleket meghatározott díjakért osztogatnia, tűzváltságbért szedetnie, melyből egy rész mindig a vezénylő tábornokot illette."

Ágyútisztítás

(Lobogó, 1976. III. 25. sz.)

Felkészülés a dunai átkelésre

„A fejedelem engedve a közóhajnak, az előző évben a Duna-Tisza közén vezénylő Bottyán János tábornokot a dunántúli kerület főparancsnokává nevezte ki s egyben ezen országrész visszahódításával is megbízta. Bottyánnak Dunántúl meghódítására alig 8000 fő állott rendelkezésére.” Korábban is említettük, hogy a dunai átkelés megszervezésével is Rákóczi a vezénylőtábornokát bízta meg, de mindvégig maga kívánta kézben tartani a Dunántúl felszabadításának a menetét. Ekkor Bottyán a Duna-Tisza köze főparancsnoka volt. Ugyanis Érsekújvár elfoglalása után Rákóczi fejedelem a Duna-Tisza köze –így természetesen az ott található Kecskemét– vezénylő tábornokává nevezte ki. E tisztét is kiválóan látta el, hiszen Titelig szorította vissza a rácokat, s ugyanakkor a Solt és Dunaföldvár közötti átkelőhely ellenőrzésével erősen akadályozta a Buda és Pétervárad közötti császári csapatok összeköttetését, illetve az összeköttetés útvonalát.

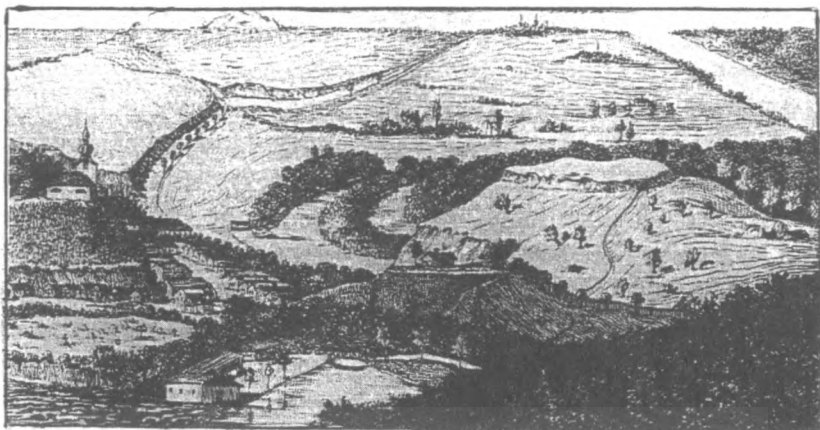
Rákóczi kijelölte az átkelőhelyeket is. Ezért Kömlőd (*Dunakömlőd, Tolna m.*) és Imsós között – az összeszűkülő Duna-kanyarban hidat építtetett. A hídépítési munkálatok zavartalan biztosítására és ellenőrzésére Bottyán János generálist bízta meg. Ehhez szükség volt Dunaföldvár bevételére, mert az ottani erőd jó háttérrel biztosított Buda felől az építkezéshez. Bottyán János mellé a fejedelem egy francia hadmérnököt küldött, hogy a felépülő híd védelmét közvetlenül –egy új erőd megépítésével– megerősítse. Mikor arról értesült a Fejedelem, hogy –az odaküldött hadmérnök utasításait figyelmen kívül hagyva– Bottyán önállóan, a saját elképzelése szerint kezdte meg az imsói sánccal szemben a hídfőt biztosító két erőd építését, keményen megbírálta tábornokát: „Nagy kedvtelenséggel értvén, hogy az odaküldött insinerral nemcsak becstelenül bánt, hanem delineaatiótt (tervrajzait) is félrevetvén mindenekben ellenkezőt cselekedett, mely aktusával alig orvosolható kárt tett, parancsoltatik: másszor olyanokban, amihez nem tanult és nem ért, hivatalán kívül álló állapotban magát ne avassa, hanem aszerint, amint insenyerünk delineaálta, építtesse.”

E hiba miatt Rákóczi a tábornokát Esterházy parancsnoksága alá rendelte, de ezzel azonban nem a legszerencsésebben járt el, mert a császáriak megtámadták az épülő hídfőből kitámadó kurucokat, akik - a terveknek megfelelően - Dunaföldvárt szeretnék volna elfoglalni.

A császáriak azonban megtámadták az átkelőhelyet, de magát Bottyánvárat (*a köznyelv így nevezte a szokatlanul nagy építkezés központját*) is. Mi is történt valójában? Dunaföldvár megtámadásakor "Glöckelsberg felmentő csapatait és ágyúit Budáról sajkákon úsztatta le a Dunán. Megérkezéskor, június 9-én, a kurucok félbehagyták Földvár ostromát, Esterházy Dániel a sereg nagy részével a Duna-Tisza közére vonult vissza, Bottyán pedig bezárkózott "Bottyán várába". Glöckelsberg 2000 némettel és 5000 ráccal utánanyomult, és ostromolni kezdte a dunántúli kuruc hídfőt. Bottyán megsebesült, hajdúi másfél nap múlva kiürítették a sáncot, és ugyancsak átmenekültek a Dunán. Glöckelsberg lerombolta "Bottyán várát", és visszatért Budára, az átkelőhely másik, Duna-Tisza közti hídfőjének sáncait pedig elöntötte a víz." A sebesült Bottyán generálist, aki, helyettesül Csajághy János ezreskapitányt tette meg, emberei Kecskemétre vitték, ahol eredményesen meggyógyították. A súlyosan sebesült tábornok továbbra sem adta fel a Dunántúl felszabadítására történő fejedelmi parancs teljesítésének gondolatát. A haditerv sikeres kivitelezése nem sokat váratott magára. Bottyán felkészült a hadműveletre.

Október 31-én már ezt írta Károlyi Sándornak: "Én már a kompjaimat itten Kecskeméten elkészíttetem a földvári átkeléshez (sánczhoz)." (Bottyán János vezénylő tábornok levelezései 1685-1716, Budapest, 1883)

A Bottyán-vár helye Dunakömlődnél

(R. Várkonyi Ágnes: Így élt Vak Bottyán, Budapest, 1975)

Országos Széchényi Könyvtár

A sikeres dunai átkelés

Az 1705 késő őszen végrehajtott Solt-Dunaföldvár közötti folyami átkelés, majd az azt követő sikeres dunántúli hadművelet megszervezése és irányítása a magyar hadtörténelem nagy hadvezéreinek sorába emelte Bottyán Jánost. Kecskemét városát főként e hadművelet első szakasza érinti, mivel ebben a városban dolgozta ki a dunai átkelést, ami előfeltétele volt a Dunántúl sikeres felszabadításának. Bottyán tábornok előhada –Horváth Tamás ezreskapitány parancsnoksága alatt– 1705. október 31-én kelt át Soltnál a Dunán 2000 emberrel. Maga Bottyán generális 4 nappal később, november 4-én vonult át 5000 lovas katonájával a solti hadihídon (1000 fő tartalékban maradt Kecskeméten). Mielőtt átkelt volna a Dunán, a tábornok helyettes parancsnokul hagyta Kecskeméten Zana Görgy ezres főkapitányt. Kecskemét város jegyzőkönyve az erről szóló rendelkezést így őrizte meg: „Nemzetes Vitézlő Zana György Fő-Kapitány uramnak ő kegyelmének, hogy itt maradván , czeplédi, kőrösi és kecskeméti katonákat öszveszedje, valamellyeket valahol talál, és contrahálja egy corpusban, úgy a szegedieket is kik itthon maradtak. Bort senkinek se adasson (értendő: a vitézlő rend közül.) Valahol pedig ő kegyelme kaphat lézzengő, passus nélkül járókat: fogassa és tömlőczre rakassa. Parancsoltatik penig minden Vitézlő és Városi Rendnek: Ő kegyelmét Fő-Kapitánynak ismervén, úgy obtemperáljon (*engedelmeskedjék*) mindenben, valamintha magam jelen volnék; mert valakik refractariusok (*ellenállók*) lesznek: Kegyelmes Urunk kiadott Edictuma (*Rendelete*) szerint kemény büntetésemet el nem kerülük. –Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum Kecskemét, 3. 9- bris 1705. Méltóságos Fejedelem F. V. Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk egyik Commendérozó Generálissa Bottyán János m.k.”

A vezénylő tábornok minden előkészületet megtett a sikeres átkelés érdekében. Kiadta a parancsot, hogy a gyalogság (a talpasok) készen legyen az ostromra, mert a vár a császáriak kezén volt. A sikeres ostromhoz számos létrát, a dunai szigeteken lévő sáncok behányására nagy mennyiségű rőzseköteget készíttetett.

Bottyán vára, Tolna vármegyében Kömlőd mellett. II. Rákóczi Ferenc a Közép-Dunán biztos közlekedési pontot óhajtván szerezni, amelyen át a Duna két partján harcoló seregei egymással folyton érintkezhessenek: e célra tábornoka, Botytyán János, a Dunának Kömlőd melletti kanyarulatánál hidat veretett, s a hídfő védelmére francia hadmérnöki tisztekkel 1705. sáncokkal és palli-
zádokkal megerősített várat építtetett, melyre saját nevét ruházta. A még nem egészen elkészült várat 1706 tavaszán Herberstein császári tábornok elfoglalta és lerombolta. B. helyét *Thaly* alapította meg.

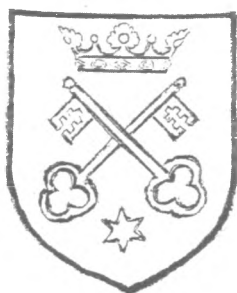
Révai Nagy Lexikon (1911-1935) cikke.

Országos Széchényi Könyvtár

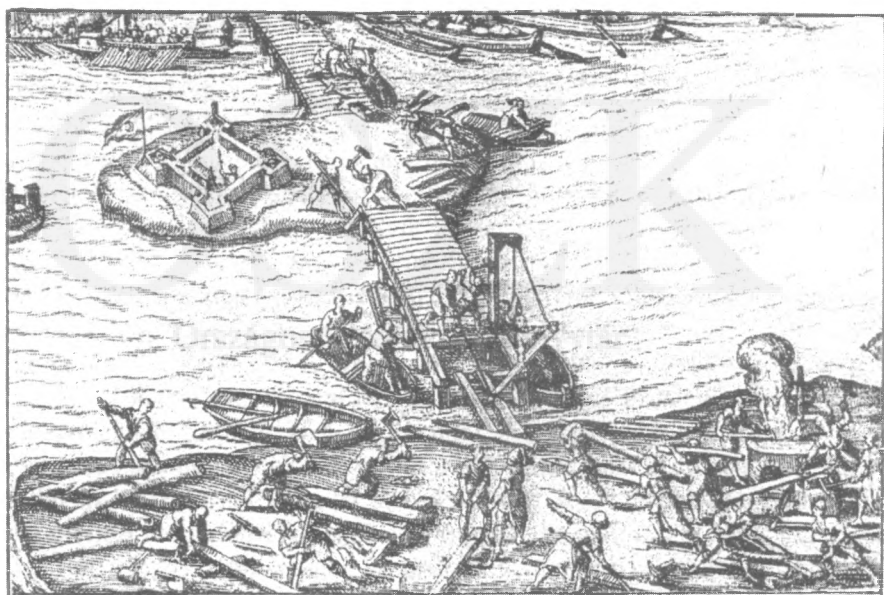

Maga a közvetlen átkelés is átgondolt volt. A hajduság települt át először, s a tábornok még az éjszaka folyamán felállította az ostromlókat a földvári vár körül. Virradatkor pedig az ostrom megkezdésének e jeleként tarackokból hármat lövetett, megverette ostromra a dobokat, amire az elhelyezett, készenlétben álló gyalogezredek nagy rivalgással rávetették magukat az erődre. „A német őrség heves tüzet adott reájuk öreg és apró lövő-szerszámokból: de a neki lelkesített hajduságot ez föl nem tartóztathatná. Egy pillanat alatt a vár tövében, majd fenn a bástyákon valának, gyilkos harczot kezdvén. Odabent két század németből álla az őrség: azt egy lábíg halomba vágták.” Dunaföldvár a kurucok kezébe került.

Mind a folyami átkelés megszervezése, mind pedig a vár elfoglalása mintaszerűen történt úgy, ahogyan azt a hadtörténelemben tanítani lehet. Kitűnően alkalmazta a haditaktikát. Mesterien tudta megválasztani, illetve felismerni annak katonai előnyeit. Egyébként is nagyon körültekintően cselekvő tábornok volt. Az ellenség soha meg nem lephette vigyázatlanul, mert Bottyán tábornok éber és örökké érdeklődő, vizsgálódó természetű volt. Különösen mestere volt a vízi átkelésnek és a különböző hadicélra használt hajók, hidak és átkelők építésének. Íme csupán egyetlen példa. 1705 májusában –a Kömlöd-Immás közötti átkelő építésének idején– a hadihíd építéséhez vasmacskái nem voltak, úgy oldotta meg a problémát, hogy Kecskeméten nagy, erős kasokat fonatott fűzfavesszőből, azokat megrakatta kövel és a folyóba süllyesztette. Olyan stabilon állt a súlyos kasokhoz erősített hadihíd, hogy gyalogosok, lovasok, szekerek és ágyúk egyaránt biztonságosan átkelhettek rajta. Rákóczi is dicsérőleg nyilatkozott erről a hadműveletről Károlyi Sándorhoz írt levelében. Többek között így szól a levél a folyami átkelés fontosságát más oldalról hangsúlyozva: *Dunaföldvárnak* „a kuruczokra nézve fekvésénél fogva különös becse vala ...A dunántuli felkelteknek fő közlekedési vonaluk lön ez a másik féllal, ezen át kapták lőszereiket stb. az egri és szőlőnoki várból; azért Bottyán ide később állóhidat is csináltata...Földvárát jól megerősíté, őrséget vetett belé Horváth Tamás hajduiból, lelkőkre kötvén a vár és a szállító hajók megtartását az utolsó csepp vérig. Megnyomatása esetére ugyanis ez lett volna az egyetlen visszavonulási út. S jó hadvezérnek erre mindig kell gondolnia. Egyszersmind rendelkezést tett, hogy Földváron át szakadatlanul szállítsák tudósításait a fejedelemhez, s a fejedeleméit viszont ő utána, folytonos

Solt város címere

Hídverés a Dunán

(R. Várkonyi Ágnes: Így élt Vak Bottyán, Budapest, 1975)

összeköttetésben tartván magokat az általa Kecskeméten helyettes parancsnokul hagyott Zana György ezredes kapitánnyal."

Rákóczi fejedelem. kitűnően választotta meg Bottyán János generálist, amikor rá bízta a dunántúli hadjárat megszervezését és vezetését. Tudta, hogy Bottyánt, a Jóttevő Jánost a katonaság és az ország népe nagyon szereti, s éppen ezért szemelte ki, katonai tehetsége mellett, a rendkívülien nehéz hadjárat levezetésére. Bottyán János vezénylő tábornokában a Fejedelem nem csalódott, hiszen a november 6-án elindult Dunántúl-felszabadítási hadjárat valóra váltotta mindazt, amire korábban több tábornoka eredménytelenül vállalkozott. Így érthető meg, miért volt nagyon fontos szerepe Kecskemétnek, illetve a Kecskeméten tartózkodó Bottyán János vezénylő tábornoknak a II.Rákóczi Ferenc vezette szabadságharcban. Kecskemét városa otthont és felépülést nyújtott a magyar hadtörténelem kiemelkedő alakjának, aki viszont azzal a jelszóval emelte Plagasra a magyar szabadság zászlaját: "Cum Deo pro Patria et Libertate."

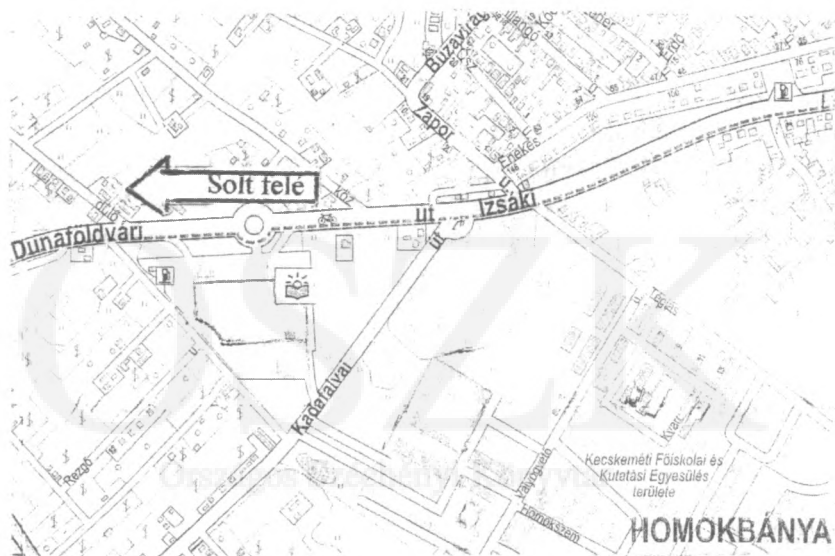
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kécskemét város címere

Battyán tábornok e városnegyedben készült fel
1705 végén a dunai átkelésre

(Mai térkép szerint.)

Bottyán János kezeslevele a kecskemétiekért.

Én Bottyán János, Kegyelmes Urunk ő Fölsége esztergami lovas Fő-Hadnagyja, adom tudására mindeneknek az kiknek illik, ezen levelem rendiben, hogy magam szabad jóakaratomból lettem kezes Méltóságos Gróff Csáky László Uramnak ő Nagyságának, Kecskeméten lakozó Kalocsa János, Király Istvány, Szabó Istvány, Kozma Jakab, Szívós, János, Balassa Istvány, Halyagos János, Szovány Miklós, Ágoston Istvány és Márkus Lőrincz s Borsos Istványért, mátul fogva bis-quin denáig, tudniillik ad. diem 8. X-bris, Boldogasszony fogantatása napjáig; ezerkétszáz forintig. Az minémő quártélyt említett Gróff Uram ő Nagyságának Kecskemét várossát rendelvén tavali esztendőben Commissarius Uram ő Nagysága, és azon quártélyért ez óráig egy pénzt sem fizetnenek ő Nagyságának, - kire nézve Gróff Uram ő Nagysága megemléttet kecskemé-Tieknek Tatában marháikat arestáltatván, s különben fölszabadítsuk nem lehetett: hanem az én kezességemre bocsátotta el az ő Nagysága főembere Nemzetes Vitézlő Horváth József Uram, az megirt ezerkétszáz foréntban. Obligálom magamat Ezen kezeslevelemben, hogy az megirt terminusra a nevezett summát simul et semel Gróff Uram ő Nagyságának plenarie leteszem és ő Nagyságát contentálom, - félretévén és ki-rekesztrén minden kigondolható procátori fogásokat, exceptiót és contradictiót és minden terminusi időmúlatásokat. Ha pedig ezen obligatoriámnak a terminusra eleget nem tennék, és akármi okból elmúlatnám: adok teljes hatalmat Gróff Csáky László Uramnak ő Nagyságának, ez kezeslevelem erejével szabadon hozzám nyúlhasson és megvehesse rajtam ő Nagysága mind egy pénzig azon summát; ez levelem ereje ellen pedig sem-minémő procátori fogás, exceptio, contradictio ne suffragálhas-san. Kinek nagyobb bizonyosságára és elhitelére adtam ez kezes-levelemet Gróff Uram ő Nagyságának, tulajdon pecsétemmel is megerősítvén. Actum Tatae, 9. Novembris 1685.

Idem qui supra:

Esztergami Fő-Hadnagy
*Bottyán János m, k. *)*
P.H.

1685. Nov. 9. *Gróf Csáki László tatai és lévai főkapitány a kecskeméti tőzsérek, marháit útközben elraboltatja, kezességet vállal mellettök Bottyán János esztergomi főhadnagy kit viszont a kecskemétiék biztosítanak.*

. My Kecskeméten Lakozó Király István, Kamarás János, Kalocsa János, Kozma Jakab, Szabó István, Szívos János, Hegedüs János; Adgyuk tutára mindeneknek az kiknek illik ez Levelünk rendiben, hogy az minemeő Várossunkra vetett Quártél pénzt Méltóságos Gróff Csáky László Uram eő Ngha Tatáhan marháinkat Arestáltatván, külemben szabadulássa nem lehetett, hanem Nemzetes és Vitézlő Bottyán János esztergami feő Hadnagy Uram eü Kegyelme Ezerkétszáz forintik lött kezes eő Nagyságának érettünk bis quindenáik, tudnia illik ad diem 8. X-uris Boldogh Asszony fogantatássa napik, kire nézve obligállyuk magunkat, hogy az Terminus alatt azon dolgot végben viszünk, és eligazítytuk, Ha pedig a Terminus alatt véghben nem vihetnénk, és akar mi okkal elmulalnánk, tehát adunk, tellyes hatalmat megh említett Hadnagy Urnak, ez kezes levelünk, ereivel, szabadon hozzánk nyúlván, az megh írt 1200 fr. summát, és azon felől eő Kegyelme maga fáradságára Száz Aranyat simul et semel rajtunk megh vehesse eő kegyelme, ki rekesztvén ez iránt minden törvényes állapotokat, és idő mulatásokat. Mivel pedig ezen kezesség Városunk Ügye miatt forog, és küvetkezett, fel tévén azt is, tellyes szabadságba lehessen említett Hadnagy Urnak, valahol marháinkat, és akarmely Kecskeméti ember jószágát, marháját találhatja, eő Kegyelme szabadon megh foghassa, és magának, contentatitot tehessen eő kegyelme. Ez Levelünk ereje ellen pedig semmi nemeő kigondolható Prokatori fogás, exceptio, contradictio, ne suffragálhasson, kinek nagyobb bizonyosságára, és elhitelére adtunk ezen kezes Levelünket felleb írt Hadnagy Urunk eő Klmének, pecsitünkkel, és kezünk kereszt vonjássunkal megh erősétvén. Actum Tatae die 9. 9-bris An. 1685. Király István +. Szívos János +. Kozma Jakab +. Szabó István +. Kalocsa János +. Kamarás János +. Hegedüs János +. Coram me Joan. Kántor Castellano Talensi. mp.

Bottyán tábornok Kecskemét városának.

Ez levellem böcsületes Kecskeméth Városának Fő-Bírájának N. N. adassék böcsülettel ő Kegyelmének, Kecskeméthen,

Köszönetem után Isten áldja meg Kegyelmedet ! –

Látván ezen leveletem, Kegyelmednek böcsületére parancsolom, hogy ha maga utánam ide a földvári sánczhoz nem jöhet: bizonyos embereit és ablegátusit¹ küldje sietséggel hozzám Kglmed; se órát, se napot nem várván, mindjárást jöttön jőjjenek hozzám, hogy a mit Méltóságos Fejedelem Urunk parancsolt, Kglteknek tudtára és értésére adjam, és voltaképpen informáljam. Magamnak kellett volna azt az darab földet is meglátnom és ott Kglmetek között rendelést tennem: de minthogy más siető és szükséges dolgaim lévén, azért praesen-tibus mégis parancsolom, hogy Kglmetek bizonyos emberei által megkeressen, valahol leszek; külömben sem cselekedjék Kglmed. Ha az körösieknek is Kglmed tudtára adná, hogy hozzám jöhetnének, igen akarnám; - mindazonáltal semmit sem várakozván, eljőjjön Kglmetek, mert igen nagy hasznára fog Kglmeteknek lenni. Ezek után maradok,

Datum Kún-Szent-Miklós. Die 13. X-bris Anno 1704.

Kglmednek jóakarója:

Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága

Hadainak Generálissa és Generális- Tábori- Főstrázsamestere

Bottyán János m. k.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702-1708-iki kötet, 345. lap.)

Paria Gratosarum Commissionum Suae Serenitatis Principalis, per Excellentissimum Dominum Generalem Joannem Bottyán nobiscum communicatarum hujus modi tenoris essent:¹

Minthogy Kecskemét várossa lakossi sok rendbéli parancsolatinkkal nem gondolván, sőt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódúltanak s azzal az Hazánk szabadsága dolgainak folyásában nem kevés akadályt tettek; minekelőtte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék: addigis assignáltatnak² Tekintetes Nemzetes Bottyán János Generális-Fő-Strázsamesternek regimentjének egészen való megruháztatására. Melyre nézve parancsoltatik nékiek: az említett regimentet megírt Generális-Strázsamesterünk specificatioja³ szerint minden késedelem nélkül ruházzák meg, - különben ez iránt is ha cselekesznek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetetlen magokon tapasztalni. Datum Agriae, die 11-a Mensis 8-bris Anno 1705.

F. P. Rákóczi. m. p. L. S.

Paulus Ráday m. p.

*Quod haec paria concordent cum originalibus,*⁴

hoc ipsum attestor. Die 3. 9-bris 1705.

Generális Joannes Bottyán m. p. P. H.

(Bottyán János eredeti aláírásával és pecsétévei hitelesített másolat, Kecskemét város levéltárában.)

Bottyán gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Fő-Generális!

Nekem nagy jó Uram!

Már Isten engedelmeiből valami nagy igygyel s bajjal egészen általköltelkedtem az Dunán, és Földvárban Horváth Tamás Kapitány Uramat hadtam bizonyosságú hajdúsággal, melyet is erőssen építtetek mostan is, - immár feles szekereket, munkás gyalog-embereket küldöttem az ittvaló helységekből, provisiót is az hajdúság számára tétettem. Magam pedig ide Keresztúrra, Fejérvár eleire az több hadakkal gyöttem, s innen egyenesen Tata felé veszem útat, megpróbálom, - talám Isten azt is kezünkben adja! Simontornyán pedig magam regimentemből Szili György hadnagyomat compániástul hadtam, az táján lévő helységeknél meghóldítására; úgy szintén az szegszárdi hajdúságot is ott hadtam, kinek is hópénzének megfizetésére négyszáz forintokat magam pénzből küldöttem. Földvárnak is építésére száz forintokat adtam.

Pécs és Szigetvár tájára Szekeres Kapitány Uramat magam regimentemmel az ottvaló helységeknél meghóldítására elküldöttem, ki is mentülhamarabb utánam Tata felé elgyün. Az Pest-vármegyei és járságbeli gyalogságnak hírére sem hallom, - én nem tudom, hol vannak? Hanem kérem addig tartassa, míglen azon seregekkel számol nem vet és magamért is hat ökrömnek az árárul (keresztül-húzva.) és kétszáz juhaimnak az árokról eleget nem téssen, ki ne bocsáttassa.

. Az odavaló hírekről és az labanczoknak ott az táján lételekről tudósítson Ngod: én is Dunántúl való általunk követendő operációkról is fogom Ngodat tudósítanom, - ajánlván magamat az Ngod gratiájában, s maradván

Nagyságodnak

Datum Kecskemét,
dje31. 8-bris Anno 1705.

mindenkori kész köteles
szolgája s bátyja
Bottyán János m. k.

Kiilczím: Méltóságos Generális Gróff Galánthai *Eszterhás Antal*
Uramnak ő Ngának. Tiszántúl levő táboron,
ibi-ubi.

P. H.

A másik oldalon: Ezen levelet falusi bírák fejeknek, jószágoknak elvesztése alatt sietséggel küldjék el.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

Bottyán Károlyi Sándornak,

Mint Kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom kész szolgálatomat Nagyságodnak.

Én már az kompjaimat itten Kecskeméten elkészíttetem, az minthogy tegnap Horváth Tamás Kapitány Uram általment vagy kétszáz gyaloggal, Úgy szintén három álgút is Solt felé indítottam, - magam is holnap egész hadammal elindulok és földvári sánczot renováltatni fogom az szabad passusnak kedvéért.

Én miolta itten vagyok, már másodszor küldöttem az Bácskaságra, kit is hadaimmal egész pétervárad sánczig mindennemű javaiból elpusztítottam, szarvasmarháit, juhait, lovait egészen elhajtattam, magokban sokat levágattam, - az többi között egy álgút is hoztak portásim, - és egész életeket, jószágokat, úgy falujokat porrá égettetem. Tovább írhatom Nagyságodnak új hírül, hogy az minémű beteges németek maradtanak volt Pesten és Budán, mostan Eszék felé mennek; úgy szintén az ráctság az Duna mellett lévő falukról, úgy az Tabánból is erőssen szökik, - kinek is jó vígyázását az Duna mellett, míg odaérek, committáltam Horváth Tamás Uramnak.

Kérem azonban Nagyságodat, az németnek hol és miként létéről tudósítson; magam is, Isten általvivén az Dunán, Nagyságodat onnan tudósítani el nem mulatom. – Az Nagyságod ezeremre kiadatott fizetést igen köszönöm, mellyet kívánom is Nagyságodnak megszolgálnom. Az mint is maradok

Kecskemét, dje 31. 8-bris Anno 1705.

Nagyságodnak jóakaró atyjafia, bátyja

Bottyán János m. k.

Külczim: Méltóságos Generális, Tekintetes és Nagyságos
Károlyi Sándor Kedves Öcsém-Uramnak ő Nagyságának.

- Piskolt, vel ibi-ubi.

P. IH

Kívül, a másik oldalon: Városi és falusi bírák! Ez levelet sietséggel, fejetek és jószágok elvesztése alatt küldjétek.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

Kegyelmed kecskeméti Contra *) Uram, vévén ezen írásomat: az ittvaló Bírák a minémű abákat az török kereskedőktől vettek Kegyelmes Urunk ő Fejedelemsége parancsolatja, szerént regimentem ruházatjára, - minthogy azon vásárlás az Nemes Ország hadai szükségére lészen: azért Kglmed azon abák iránt megírt Bíráktól semminémű harminczadot ne exigáljon. Kiben különbet se cselekedjék. Ezen parancsolatommal illendő helyen számot adhat Kgld. Actum Kecskemetini, die 1. 9-bris 1705.

Az feljebb megírt vásárlásban annyi abának kell lenni, mellyből nyolczszáz-kilenczvenhárom közkatonának való köpönyeg, dolmány és nadrág, azon kívül ötvenhét tisztviselőnek való köpönyegek kitelhessenek. Anno et die ut supra.

Generális Bottyán János m. k. P.H.

*) Ellenőr, a harminczadnál.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Bottyán rendelete, ragadomány visszaadása iránt.

Anno 1705. die 2. 9-bris szabadszállási Balogh Mihályné Méltóságos Generális Bottyán János Úrtól extrahálván parancsolatot, Csampai György által elhajtott tehene iránt, hogy satisfactio impendáltassék, sequitur in hunc modum¹

Levelem mutató szegény nyomorúlt Instáns Asszony valahol, megismeri maga tehenét, mellyet Csampai György elhajtott: parancsoltatik városi és falusi bíráknak, hogy azon tehenet mind eddig való jövedésestől adassa meg, - különben sem cselekedvén. Datum in Oppido Kecskemét, die 2-da 9-bris 1705.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702-1708-iki kötet, 454. lap.)

Bottyán elismervénye, Kecskemét városának.

Hogy az kecskeméti bíraktól s lakosoktól hadaim számára hatvan vég abát százhusz dolmány helyett acceptáltam légyen, praesentibus recognoscálom; kirül quietáltatnak².

Kecskeméten, die 2. 9-bns Anno 1705.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije Kecskemét város levéltárában.)

Bottyán újabb elismervénye, Kecskemét városának.

Q u i e t a n t i a.

Hogy Kecskeméth városa Bírái Kglmes Urunk ö Fejedelemsége méltóságos parancsolatja szerint büntetésül reájok vetett és regementem számára praestálandó ruhákban, a Die 26-ta Mensis 8-bris. usque ad 3-am 9-bris Anni 1705. inclusive, diversis vicibus¹ készszen 68 köpönyegeket, in paratis pedig fejérpénzül fizettek 200. köpönyegekért .592. Rh. forintot, in toto 268 köpönyegeket és 174 dolmányokat rite adminisztráltak. Mellyekről praesentibus általam quietáltatnak² Actum Kecskeméthini, Die 3-tia 9-bris 1705.

Generális Bottyán János m.k. P. H.

(Eredetije Kecskemét város levéltárában.)

Országos Széchényi Könyvtár

Bottyán tábornok ordere¹, Zana ezredes számára.

Nemzetes Vitézlő Zana György Fő_Kapitány Uramnak
ő Kglmének.

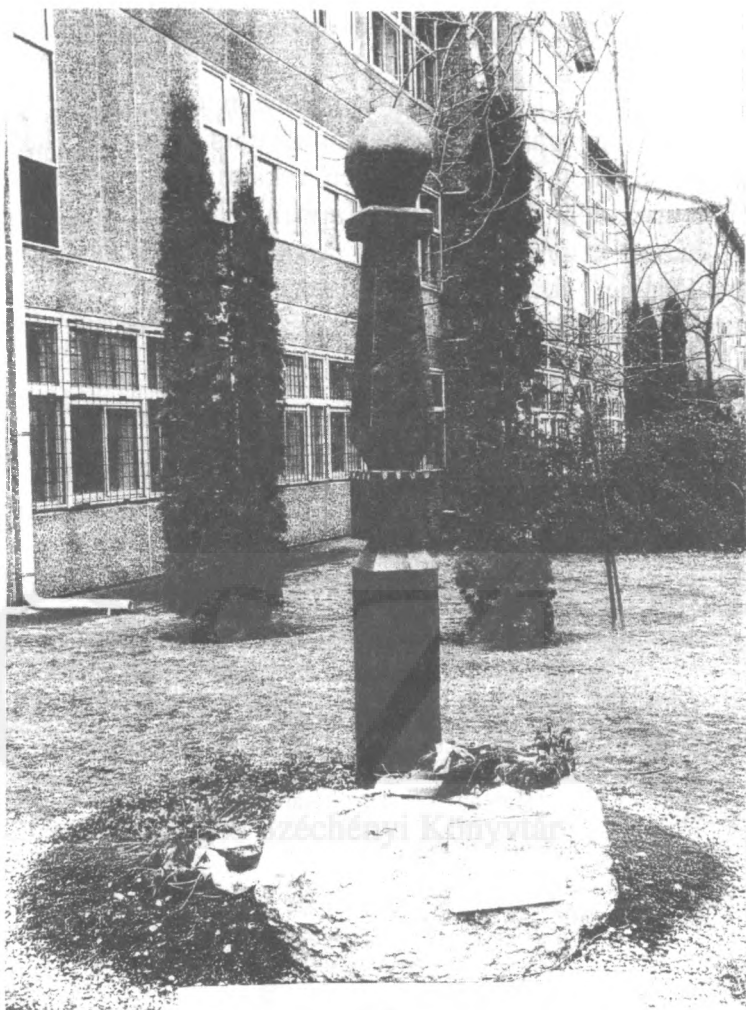
Praesentibus² parancsoltatik Nemzetes Vitézlő Zana
György Fő-Kapitány Uramnak ő Kglmének, hogy itt maradván,
czeglédi, körösi és kecskeméti katonákat öszveszedje, valamelyeket
valahol talál, és contrahálja egy corpusban, úgy a szegedieket is, kik
itthonn maradtak. Bort senkinek se adasson; valahol pedig ő Kglme
kaphat lézzengő, passus nélkül járókat: fogassa és tömlöczre rakassa.
Parancsoltatik penig minden Vitézlő és Városi Rendnek: ő Kglmét
Fő-Kapitánynak ismervén, úgy obtemperáljon³ mindenben,
valamintha magam jelen volnék; mert valakik refractáriusok⁴
lesznek: Kegyelmes Urunk kiadott Edictuma szerint kemény
büntetésemet el nem kerülík. Praesentibus perlectis, Exhibenti
restitutis.⁵ Datum Kecskemét, 3. 9-bris 1705.

Méltóságos Fejedelem Felső- Vadászi
Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk
egyik Commendérozó - Generálissa:

Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolata Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702-1708-iki kötet, 456.
lap.)

Bottyán János generális kopjafája, 2004.
(Kecskemét, Lestár Péter Kereskedelmi Szakközépiskola parkja.)

Adjon Isten minden jót!

Már egynehányszor megmondottam, hogy a katonaságnak semmit se adjon Kglmetek, hanem inkább kiűzze s kergesse őket az városból; hanem Zana György Kapitány Urammal maradjon mintegy tizenhárom katona, és azoknak tartozik gazdálkodással, - az többit egyáltalában űzzék ki az városból. Az minémű elmaradott mundérung vagyon még ottan: elkészülvén, csak maradjanak ottan, továbbvaló dispositiómig.

Ezzel maradok

Solt, die 13. 9-bris 1701).

Kglmetek jóakarója

Bottyán János, m. k.

P. S Az Protectionálishoz alkalmaztassa magát Kglmetek.

Külczim: Adassék ez levelem Kecskeméth város Bírójának és Tanácsnak. P. H.

(Eredeti Kecskemét város levéltárában)

Országos Széchényi Könyvtár

Bottyán a kecskeméti városbírónak.

Kecskeméti Bíró! Látván ezen kezem írását, adjon Kegyelmöd Mihál deáknénak*) három mérő lisztöt, azon lisztből, möllyet ide Földvára köllenék adni, és azon három mérő lisztöt fogja (ki), avagy is annyi hijával küldje ide; mönnél hamarabb adja meg, és fát is vitessön házához nékijök.

Solt, die 13. 9_hris 1705.

Generális. Bottyán János, m.k.

(Eredeti, egészen Bottyán kezével írva, Kecskemét város levéltárában; bal felőli alsó szegletén a negyedrébten levő levelének, a fel hajlított papiros közé ostyára nyomott gyűrű-pecsét.)

*) Valószínűleg egyik hadi titkárának Börölyei Mihály Deáknak nejét és Kecskeméten hátrahagyott családját értetette és segítelyezte itt a tábornok.

Eger, 1705. október 11. II. Rákóczi Ferenc fejedelem rendelete: mivel Kecskemét az ellenségnek meghódolt, büntetésül Bottyán János egész regimentjét meg kell ruházni.

Egykorú hiteles másolat. BKmL Kecskemét v.lta IV. 16525. (1705-1707. évi köt.) 32. sz. - Hiányos kiadás AR IX. 239.

Patria Gratosarium Commissionum Suae Serenitatis Principalis per Excellentem Dominum Generalem Joannem Bottyán nobiscum communicatarum hujusmodi tenoris essent.¹

Minthogy Kecskemét Várossa lakossi sok rendbéli paracsolatinkkal nem gondolván, sőt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódultanak, s azzal az Hazánk szabadsága dolgainak folyásában nem kevés akadályt tettek; minekelőtte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék, addig is assignálatnak Tekintetes Nemzetes Bottyán János Generalis fő Stráza Mesterünk Regimentyének egészen való megruháztatására. Melyre nézve parancsoltatik nékiek, az említett regimentet megírt Generalis Stráza Mesterünk specificatiója szerint minden késedelem nélkül ruházzák meg. Külömben eziránt is ha cselekesznek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetetlen magukon tapasztalni. Datum Agriae die 11. mensis Octobris Anno 1705.

F. Rákóczy m. p. L. S.

Quod haec paria concorderet cum originalibus hoc ipsum attestor.²
Die 3. Novembris 1705. Paulus Ráday m. pria.

Generalis Joannes Bottyán m. p. (Vörös viaszba nyomott gyűrűspecst.)²

(Hátapon későbbi tartalmi kivonat:)

Kecskemét, 1705. november 1. Bottyán János utasítja a kecskeméti harmincad contráját (ellenőré), hogy a Kecskemét által ezrede megruházásához behozatandó aba (893 közlegényre és 57 tisztre) után harmincadot ne szedjen. Rádi Sámuel contra november 24-ikén hitelesíti a parancsot.

Egykorú másolat. BKmL Kecskemét v. Ita N. 1525. (1705-1707. évi köt.) 28. sz.

Kiadás: AR IX. 266-267.

Kecskemét, 1705. november 1. Fentebbi rendelet variánsa, amely fogalmazatnak látszik, de Bottyán János aláírása sajátkezű.

Eredeti. BKmL Kecskemét v. ita W. 1525. (1705-1707. évi köt.) 29. sz.

Kegyelmed kecskeméti Contra Uram, vévén ezen írásomot, az kecskeméti bírák az ménemő abbaposztókat regimentem ruházattyára vettek törököktül,. mindhogy Ország hadai számára vagyon ez az vásárlás, azoktül Kegyelmed harmincadott, seminemő adot ne vegyen. Külömben sem cselekdgyík, illendő helyyen számot adhat ezen parancsolatomal. Kecskeméten die 1-ma Novemberis 1705.

Ez is pedig hozzá való lévén, hogy killenc száz tizennégy katonának kan nekiek egész ruházatot szerezni, az olyan abbáktul ne vegyen semi adótt, hasonló képpen öttvennyolc köpőneget is fognak csináltatni tisztek számára. Anno loco dieque ut supra.

Generalis Bottyán János m. p.

1705. act. 27. Csajági János ezredes kapitánya három várost hajdúilletményének kiegészítésére sürgeti.

Becsületes Kecskeméth, Körös és Czepléd Városa Bírának s Lakosoknak adassék.

Jól tudgya Kglmetek, hogy az Kglmetek Hajdúi Regimentemben adattanak Kglmes Urunk és Mlgos Fő Grális Uram által. Mivel pedig több hujja vagyon harmadfélszáznál az három Város, kikkel restantarius. Azért Kglmetek vévén ezen Levelemet, mindgyárt őket kiállítván, bizonyos Embereik által ide küldgyék mennél hamarább, mert másként elhitesse azt magokkal Kk, hogy ha őket fel nem küldik Regimentemhez, készszen tartom az mensurát, kivel Kglmeteken magok nagy károkkal is exequáltatom őket. Elvárom azért Kglmetek tudósíttását és válaszsztát mentől hamarébb, hogy okot Kk ne szolgáltatasson Mlgos Fő Generalis Uramnak, úgy jövőendőben Kglmes Urunknak is az magok ellen vató apprehensiora, szükség Kglmetek admaturállya, mellyet midőn tiszttem szerint Kglmeteknek intimálok Maradok Kglmeteknek Újvár 27 Octbr. 1705. Szolgáló jóakarója Csajági János.

Egykorú másolat. Jk. 1702-1708. 455. lap.

Országos Széchényi Könyvtár

Kecskemét, 1705. november 10. Beregi János őrnagy elismervénye, hogy Kecskemét városától felvette Bottyán János borának az árát.

Én infrascriptus recognoscalom¹ Hogy Méltóságos Generalis Bottyán János Uram eő Nagysága-egy hordó borának (melly Torkos Jakab Stráza Mester Uram recognitiója szerént is nem töb volt kilenc akónál), az árát (computálván minden pintet 24 pénzével), 270 pintekért percipiáltam flor. hung. 64 den. 80 Böcsülletes Kecskeméti Bírák Uraiméktul. Mellyrül quietáлом is eő kegylmeket. Actum Kecskemét die 10. Novem_eris Anno 1705.

Item hogy azon egy akó óborért (mellyet praetensive² másfél akó gyanánt itt hagyott az Ur eő Nagysága), percipiáltam³ legyen flor. hung. 9. praesentibus recognoscalom és quietáлом⁴ is említett Bírák Uraimékat. Die Anno et loco quibus supre.

*Beregi János uigilarum
praefectus m. p.*

(Papírba nyomott gyűrűspecsét.)

Eredeti. BKmL Kecskemét u. Ua N. 1525. (1705-1707. évi köt.) 34. sz.

Kecskemét, 1705. november 10. Torkos Jakab átvételi elismervénye a Kecskemét által Bottyán János ezrede számára készített egyenruhákról.

Eredeti. BKmL K2cskemét v.lta IV. 1525. (1705-1707. évi köt.) 31. sz.

(Hátlapon:) Nemzetes Torkos Jakab Uramtul adatott quietantia az munder iránt.

Én aláb megírt recognoscálom per praesentes, hogy Méltóságos Generalis Bottyán János Uram Ő Nagyságától nekem adatot comissio szerint számot vetvén az Kecskeméti becsülete Bírák Uraimékal: azon egészen való ruházat iránt, mellyet Kegyelmes Fejedelem Urunk Ő Nagysága felyeb megírt Generalis Uram Ő Nagysága regementye megruháztatására büntesül[sic!] reájok vetet, percipiáltam eő Kegyelmetéktől.

Elsőben készen köpönyegeket nro. 196

2do. Kész dolmányokat 41

3tio. Részerént elkészíteteket 52

4to. Kész nadrágot 7

Mivel pedig az egész ruháknak sumája a fellyeb specificalt kész ruhákból ki nem tölt, azért percipiáltam az restantiában lévő kész ruha helyet 910 vég abát, az megcsináltatásnak, és ahoz tartozandó béllés és egyéb requisitumok helyet vettem fel eő Kegyelmeiktől in paratis hatszáz kilencven öt magyar forintokat és tizenennyolc pénzt, id est 695 d. 18, mellyekről is praesentibus ad interim de perceptis quietalom megírt Bírák Uraimékat. Datum Kecskemét 10. praesentis mensis Novembris Anno 1705.

Torkos Jakab m. p.

(Gyűrűspecsét)

Bottyán a kún-halasi városbírónak.

Halasi Bíró! Látván ezen parancsolatomat, vagy harmincz mérő lisztet ötödnapi hozzatok és háromszáz kenyeret ide Földvárhoz; a sót kit elköltötök a kenyérbe, itt a Commissárius megadja. Különbet se cselekedjetek!

Datum Solth, 13. 9-bris 1705.

Generális.

Külczim: Halasi Bírónak adassék sietséggel.

Halas, P. H.

(Eredetije Kis-Kún-Halas Város Levéltárában, Bottyán kezével írva.)

Ugyanaz, a kecskeméti bírónak..

Kecskeméti Bíró! Látván ezen parancsolatomat, Petróczi János nevű salgavárdának, ki Sáriban salvagvárdiáskoik, egy dolmánt és egy köpönyeget adj, - körül quietáltassa véle magát Kegyelmed, Datum Földvár, die 14. Novembris 1705.

Országos Széchényi Könyvtár

P. H. *Generális Bottyán János*, m. k.

(Eredetije Kecskemét város levéltárában.)

Bottyán Kecskemét városának.

Isten áldja meg Kglmeteket!

Én Istennek hála, ide Földvárban érkeztem jó egészségben, az hadaimat pedig az Sió Vize mentiben, Simontornyától fogvást az Balatonyig disslocáltam és ott hadtam; az ellenség (Herberstein gróf, bródi cs, tábornok) pedig az Sió vizén által nem mert jünni, -hanem visszafordult; azért nem kell semmit is tartani. Én mindenemet elvesztettem az ellenség miatt; *) hanem ha az város valami eczetbül s vajbül, úgy más egyéb konyháravaóbül, fehér lisztbül és borbül gazdálkodna, - igen kedvesen venném s meg, is szolgálnám az városnak, és jövődőben is valamiben az Nemes Tanács requirálni fog, olybá tartsa, mintha már készen volna, - Ezen leveleimet Kegyelmes Urunknak, Úgy Fő-Generális Uraiméknak ő Nagyságoknak sietséggel küldje Kglmetek. Ezzel maradok,
Földvár, die 9, February' 1706.

Kglmeteknek jóakarója
Bottyán János m. k.

Külczim: Adassék ez levelem Kecskeméti Bírónak és Tanácsnak
ő Kglmeknek közönségessen. P. H,

(Eredetije Bottyán János saját aláírásával, Kecskemét város levéltárában.)

*) Az igali sánczban (febr. 14.) vagy Bottyán-varában veszték oda társzekerei.

Oklevelek fontosabb latin szövegének fordítása

(Bednarik György és dr. Károlyfalvi József)

Bottyán tábornok Kecskemét városának (46.1.)

1. ...megbizottait...

Rákóczi büntetést szab Kecskemét városára (47.1.)

1. A Méltóságos Fejedelem kegyes rendeleti másolata szerint Bottyán János excelenciás generális úrnak a számukra közöltek a következő eljárás szerint hajtatnak végre:
2. ...a másolat szerint kiutaltassanak addig is ...
3. ...rendelkezése szerint.. .
4. Hogy e másolat megegyezik az eredetivel, azt tanúsítom.

Bottyán rendelete, ragadomány visszaadása iránt (51.1.)

1. ...elégtétel adassék, e módon következik...
2. ...elfogadtam légyen, a jelenlévőknek elismerem; kirül megnyugtának

Bottyán újabb elismervénye, Kecskemét városának (52.1.)

- 1, ...magában foglalva, különböző szolgáltatások között léssen 68 köpönyegeket készpénzből...
2. ...a jelenlévőknek általam nyugtáztatnak,...

Bottyán tábornok ordere, Zana ezredes számára (53.1.)

1. ...parancsa...
2. A jelenlévőknek...
3. ...engedelmeskedjék...
4. ...engedetlenek...
5. Előttük felolvasva, a visszavonásig érvényes.

Eger, 1705, október 11. (57.1.)

1. A Méltóságos Fejedelem kegyes rendeleti másolata szerint Bottyán János excelenciás generális úrnak a számukra közöltek a következő eljárás szerint hajtatnak végre:

2. Hogy e másolat megegyezik az eredetivel, azt tanusítom.
Kecskemét, 1705. november 10. (60.1.)

1. Én amikor elismerem; .
2. ...ígéret szerint...
3. ...bevételeztem ...
4. ...előttünk elismerem és megnyugtatom ...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Felhasznált források, irodalom

Archívum Rákóczián, I. osztály: Had-és belügy, Pest, 1873.

Összeállította: Thaly Kálmán.

Archívum Rákóczián, I. osztály, IX. k. Bottyán János vezénylő tábornok levelezései s róla szóló más emlékezetre méltó iratok 1685-1716. Budapest 1883. Összeállította: Thaly Kálmán.

Archívum Rákóczián, III.osztály: Írók. I. k.: Rákóczi Ferenc fejedelem emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig. Budapest, 1978. Fordította: Vas István. Összeállította: Köpeczi Béla, Kovács Ilona.

Badinszky László: Vak Bottyán kuruc tábornok. Esztergom, 1933.

Czigány István: Bottyán János. Magyar Honvédség OKAK, Budapest, 1991.

Hornyik János: Kecskemét város története oklevéltárral, IV. Kecskemét, 1866.

Kerekesházy József: Templomszolgából generális. Hungária Rt. Nyomda, Budapest, 1943.

Köpeczi-Várkonyi: II. Rákóczi Ferenc. Budapest, 2004.

Magyarország hadtörténete I. k. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.

R. Várkonyi Ágnes: Így élt Vak Bottyán. Budapest, 1975,

Bánkuti Imre: Iratok a. Rákóczi szabadságharcból, I-II. Kecskemét, 1992-94.

Bács-Kiskun megye múltjából, XIV. Kecskemét, 1998.

Mészáros Kálmán: II. Rákóczi Ferenc tábornokai és brigadérosai, Bp. 2006

Képek jegyzéke

Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem.....	5
Bottyán generális lóháton	8
Bercsényi Miklós főtábornok	12
14 cm-es kuruc mozsárágyú	14
Kuruc lovastisztek	16
Béri Balogh Ádám ezereskapitány	18
Bottyán János sajátkezű aláírása.....	20
II. Rákóczi Ferenc testőreinek kardja	20
Kuruc - labanc összecsapás	22
Kuruc tarackágyú.....	26
Károlyi Sándor gróf generális.....	28
Seregbontó a kuruc időkből	30
Esze Tamás ezereskapitány	32
Ágyútisztítás	34
A Bottyán-vár helyszínrajza	36
A Bottyán-vár helye Dunakömlődnél	38
Hídverés a Dunán	42
Kecskemét város címere	44
Bottyán tábornok e városrészben készült fel 1705 végén a dunai átkelésre	44
Bottyán János generális kopjafája.....	55
Bottyán János sírfelirata	70

Zárszó helyett:

"Ez az ember diákból, majd egy jezsuita rendház portásából katonai rangra emelkedett, és olyan vakmerő haditetteket vitt végbe a török ellen, hogy ezredes lett a császár szolgálatában.

Nem volt sem jó származású, sem művelt ember, ezért igen nyers volt, de józan, éber, szorgalmas. Szerette a népet, és az is őt, mert katonáit szigorú fegyelemben tartotta, de mindenkor igazságot szolgáltatott nekik, amikor igazuk volt."

(Rákóczi Ferenc: Emlékiratok, 1985)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

E SZENTEGYHÁZ
FALAI KÖZT NYUGSZIK
A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHÁBORÚ
TÖRTÉNELMI NAGYNEVŰ PÁRATLAN VITÉZSÉGŰ
DICSŐSÉGGOSZORÚZTA HŐSE
JELES HADVEZÉRE

BOTTYÁN JÁNOS

II. RÁKÓCZI FERENCZ FEJEDELEM

ÉS A SZÖVETKEZETT MAGYARORSZÁGI RENDEK
HOLTIG FÁRADHATATLAN SERÉNYSÉGŰ
DUNÁNTÚLI ÉRSEKÚJVÁRI ÉS TISZA-DUNAKÖZI
VEZÉNYLŐ TÁBORNOKA
A KURUC VITEZLŐ REND CSODÁS HIRŰ BÁLVÁNYA
KEDVES „BOTTYÁN APÓJA”
A SZEGÉNY NÉP HŰ VÉDŐJE, SZERETETT „JÓLTÉVŐ
JÁNOSA”

EGYKOR TÖRÖKÖK ES TATÁROK
UTÓBB NÉMETEK HORVÁTOK RÁCOK RÉME
MAGYAR SZABADSÁG ERŐS OSZLOPA.
SZÜL. 1644-45 KÖRÜL ESZTERGOMBAN
MEGHALT TARNA-EÖRSI TÁBORÁBAN
1709 SZEPT. 26. ESTI 8 ÓRAKOR.
HAZÁNK TÖRTÉNETKÖNYVÉBE
ÖRÖK HÍRREL ÍRTA BE NEVÉT.

Országos Széchenyi Könyvtár

Bottyán János sírfelirata.

(Ferences templom és kolostor kriptája, Gyöngyös.)

Tartalom

Előszó	3
Végvári katonáskodás	7
Kuruc vitézek dicsérete.....	10
Rákóczi szolgálatára készen	13
A generálisnak szálást adó Kecskemét	13
Tyukodi nóta.....	14
Az igazságos, jóttevő generális.....	31
Felkészülés a dunai átkelésre.....	35
Bottyán vára (leírás)	40
Oklevelek	45
Fordítások az oklevelek szövegéből	65
Felhasznált források, irodalom	67
Képek jegyzéke.....	68
Zárszó helyett.....	69

„...Mint hadvezért a főntebbiek mellett jellemzi, hogy míg személyére nézve rendkívül vakmerő s veszélyes kalandokban gyönyörködő volt: addig mint tábornok éber, körültekintő örökké vizsgálódó, - minek legékesebben szóló bizonyítéka az, hogy *Bottyánt az ellenség soha meg nem lephette vigyázatlanul*: egyetlen harcot sem vesztett el e miatt, sőt sokszor nyújtott hamaros segítséget más meglepetteknek. Továbbá igen jeles tacticus, valódi mester volt ti posítók megválasztásában, a terep katonai előnyeinek fölismerése- és érvényesítésében. Minden hadfelállítása, a melyről csak tüzetesebb tudósítás maradt ránk - akár baráttól, akár ellenségtől, tekintettel a terepviszonyokra, kitűnőnek, sőt geniálisnak mondható...

Szint ily mestere volt a vízi átkeléseknek s hadi czélokra használt mindenféle hajók és hidak építésének is, a mihez nagyon értett. A Dunánál, Vágnál, Garamnál, Rábánál sokszor megmutatta. 1705. májusában, a mikor a Dunát Tolnában, Bottyán-varánál áthidalá: vasmacskái nem lévén, úgy segített magán, hogy nagyeros kasokat fonatott fűzfavesszőkből, s azokat kövekkel megterhelve el-süllyesztette vasmacskák gyanánt, és a hídhajókat (tombác) úgy megerősíté hozzájuk, hogy ágyúk, lovas-tömegek is bátran költöztek hídján. De ki győzné az öreg kurucz tábornok furfangos hadi eszének minden csínyját-bínját leírni!”

(Thaly Kálmán)

